

ביאור הדף מסכת שבועות דף י"א

הקדמה

יש דין שצריך לבקר ולבדוק את קרבן התמיד ארבעה ימים קודם הקרבנו שאין בו מום, ולכן תמיד יש בלשכת הטלאים בבית המקדש לפחות ששה טלאים, כדי שיבקרו אותם כל יום, וכל יום כשמקריבים את קרבן התמיד של שחר או של בן הערבים, שהוא כבר בוקר ד' ימים מביאים טלא אחר במקומו.

וישנו דין נוסף שקרבנות הציבור צריכים להיות קרבים מכספי מחצית השקל שמביאים הציבור פעם בשנה, המכונים "תרומת הלשכה".

ואמנם אין מביאים את הקרבנות מכספי תרומת הלשכה של שנה שעברה, אלא רק מכספי תרומת הלשכה של שנה זו.

ואמר עולא בשם רבי יוחנן שקרבנות תמיד שביקרו אותם בארבעת הימים שלפני התרומה החדשה, שהם באו מהתרומה הישנה, אבל בפועל כשהגיעה זמן הקרבנות כבר הגיעה הזמן להקריב מהתרומה החדשה, אי אפשר להקריבם כעת, כי הם מכספי התרומה הישנה, ולכן פודים אותם כשהם תמידים, ושוב קונים אותם מכספי התרומה החדשה.

ואמר עולא בשם רבי יוחנן שקרבנות תמיד שביקרו אותם בארבעת הימים שלפני התרומה החדשה, שהם באו מהתרומה הישנה, אבל בפועל כשהגיעה זמן הקרבנות כבר הגיעה הזמן להקריב מהתרומה החדשה, אי אפשר להקריבם כעת, כי הם מכספי התרומה הישנה, ולכן פודים אותם כשהם תמידים, ושוב קונים אותם מכספי התרומה החדשה.

וכאשר אמר זאת רבה בשם רבי יוחנן אמר לו רב חסדא וכי מי יציית בהלכה זו לך ולרבי יוחנן רבך, וכיצד אפשר לפדות אותם כשהם עדיין תמימים, וכי קדושה בהם להיכן הלכה.

והשיב לו רבה, וכי אתה אינך סובר שלא אומרים את הסברא זו שקדושה שבהם להיכן הלכה, הרי שנינו כך בפירוש במשנה, שפודים את הקטורת, ולא אומרים קדושה שבה להיכן הלכה. ששינו במשנה מותר הקטורת מה היו עושין בה, מפרישין ממנה שכר האומנין ומחללין אותה על מעות האומנין ונותנין אותה לאומנין בשכרן, וחוזרין ולוקחין אותה מהם מכספי התרומה החדשה.

והשיב לו רב חסדא ששונה הדין של קטורת לגבי פדיון מדינם של קרבנות, כי קטורת קדושה בקדושת דמים, וכלומר שנקנתה בדמים של הקדש, אבל אינה קדושה בקדושת הגוף, ואין גופה קרבן עד שלא ישימו אותה בכלי של הקדש, ולכן אפשר לפדות אותה כי קדושת דמים ניתן לפדות על דמים אחרים. אבל טלה לקרבן קדוש בקדושת הגוף, וכלומר שהוא עצמו קרבן, ואי אפשר לפדות קדושת הגוף על דמים.

והקשה עליו רבה שאם קטורת קדושה בקדושת דמים ולא בקדושת הגוף מדוע היא נפסלת אם טבול יום נגע בה, והרי טבול יום פוסל רק קודש, ושנינו בברייתא שלאחר שנתנו את הקטורת במכתשת היא נפסלת בטבול יום.

ואי אפשר לומר שלא רק דבר שקדוש בקדושת הגוף נפסל בטבול יום אלא גם דבר שקדוש בקדושת דמים, שהרי שנינו במשנה שמועלים במנחות משהוקדשו, כי מיד כשמקדישים אותם הם קדושים בקדושת דמים, אבל רק אחרי שקידשו אותם בכלי הם הוכשרו להיפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה, ורואים בברייתא שרק לאחר שהם קדשו בקדושת הגוף הם נפסלים בטבול יום, ולא כשהם קדושים בקדושת דמים.

והשיב לו רב חסדא שעדיין אי אפשר להוכיח ממה שקטורת נפסלת בטבול יום שהיא קדושה בקדושת הגוף, שהרי הקטורת עוד לא קדשה בכלי, ואם היא הייתה קדושה בקדושת הגוף היא הייתה צריכה להיפסל בלינה גם קודם שקדשה בכלי, והרי שנינו במשנה שם שהקומץ והלבונה **והקטורת** ומנחת כהנים ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים, מועלים בהן משהוקדשו כדין קדושת דמים, אבל רק לאחר שקדשו בכלי הוכשרו להיפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים ובלינה, ורואים להדיא שכל זמן שהקטורת לא קדשה בכלי אינה נפסלת בלינה.

והשיב לו רבה שבאמת קטורת קדושה בקדושת הגוף, ולכן רואים שאף דבר שקדוש בקדושת הגוף ניתן לפדותו, אלא שלמרות זאת קטורת אינה נפסלת בלינה, כי דברים הנפסלים בלינה זה רק דברים שמשנים מראיתם בלינה, אבל קטורת אינה משנה מראיתה כל השנה, ולכן אינה נפסלת בלינה, אך למרות זאת לאחר שקדשה בכלי גזרו עליה חכמים שאף היא תיפסל בלינה, אבל קודם לכן אינה נפסלת בלינה.

ועדיין הקשה רב חסדא בין על קטורת ובין על הטלאים של הקרבן, להיכן הלכה הקדושה שבהם, הרי פדיון דמים פודה רק את קדושת דמיהן, ולא את קדושת הגוף שהם קדושים בה.

והשיב רבה שבית דין מלכתחילה כשקונים את הטלאים והקטורת, כוונתם שהטלאים הנותרים, או הקטורת הנותרת לא יחולו עליהם קדושת תרומה אלא יהיו קדושים רק לדמיהם, ורק הטלאים והקטורת שיוצרכו לשימוש בשנה יהיו קדושים בקדושת הגוף.

והקשה אב"י על רבה שהרי רבה עצמו אמר שאדם שהקדיש איל רק לקדושת דמים, התנאי שלו לא מועיל וחלה על האיל קדושת הגוף כי הוא ראוי לקרבן. ואף כאן מדוע מועיל התנאי של בית דין הרי כיון שהטלאים ראויים לקרבן צריכה לחול עליהם קדושת הגוף.

ועונה הגמרא שמה שאמר רבה שחלה קדושת הגוף על האיל, זה אם המקדיש אמר שאיל זה יהיה קדוש בקדושת דמים כדי להביא בדמיו קרבן עולה, שאז כיון שאפשר להביא את האיל עצמו לעולה הוא קדוש בקדושת עולה בעצמו.

אבל אדם שאמר על איל שיהיה קדוש בקדושת דמים כדי להביא בדמיו נסכים, הוא נשאר קדוש בקדושת דמים ולא בקדושת הגוף, וממילא כאן שבית דין מתנים שאם לא יהיה צורך באיל הוא יהיה קדוש בקדושת דמים של תרומת הלשכה שעושים מהם ריקועי פחים ציפוי למזבח תנאם מועיל.

עמוד ב'

המש"ך אב"י להקשות על רבה שרואים במשנה ביומא שלא אומרים שבית דין מתנים על קרבנות שאם הם לא יוקרבו הם לא יהיו קדושים, אלא אף אם לא מקריבים אותם הם עדיין בקדושתן.

ששנינו במשנה שפר ושעיר של יום הכפורים שאבדו, והפרישו אחרים תחתיהם וכן שעירי עבודה זרה של ציבור שאבדו והפריש אחרים תחתיהן, ואחר כך נמצאו האובדים, לדעת רבי יהודה ימותו, כי הם מתרומה ישנה. ולדעת ר' אלעזר ור' שמעון ירעו עד שיסתאבו וכלומר שיפול בהם מום ולא יהיו ראויים לקרבן ולא יהיו קדושים קדושת הגוף אלא רק קדושת דמים, ואז ימכרו ויפלו דמיהן לעולת נדבה, כיון שלגעת ר' אלעזר ור' שמעון אין חטאת צבור מתה אף אם נתכפרו הציבור, אלא רק חטאת יחיד.

ורואים במשנה שלא אומרים שכיון שהחטאת אבדה בית דין מתנים עליה שהיא לא תהיה קדושה, אלא למרות זאת היא בקדושתה, ותמות או שתרעה עד שתסתאב.

והשיב לו רבה שבית דין לא מתנים על דבר שלא שכיח, ושתאבד חטאת הציבור זה דבר שלא שכיח.

שואלת הגמרא שהרי לגבי פרה אדומה מצינו שאף במקום שלא שכיח שבית דין מתנים על קדושת הגוף.

ששנינו בברייתא שפרה אדומה נפדית על כל פסול שארע בה, ואף אם מתה או נשחטה חוץ למקומה תפדה והיא יוצאת לחולין, ואף אם מצא אחרת נאה הימנה תפדה, אבל לאחר ששחטה על גבי מערכתה, וכלומר ששחטה במקום שחיטתה, אין לה פדייה עולמית.

וממה שפודים את הפרה מנסה הגמרא להוכיח שאף קרבן הקדוש בקדושת הגוף ניתן לפדייה, ואף באופנים שאינם שכיחים כמו שארע פסול בפרה. ועונה הגמרא שפרה אדומה קדושה בקדושת דמים אבל לא בקדושת הגוף, ולכן ניתן לפדות אותה בכל האופנים הללו.

אך שואלת הגמרא שהרי יש כלל בפדיון של קדושת דמים שצריך להעמיד את הבהמה הנפדית על רגליה לפני הכהן כדי שיעריך את שוויה. ואם כך כיצד אפשר לפדות פרה אדומה אם נשחטה שלא במקומה, הרי אי אפשר להעמידה לפני הכהן.

ומנסה הגמרא לתרץ שהברייטא של פרה אדומה סוברת כדעת רבי שמעון שאין את הכלל של העמדה והערכה בקדשי בדק הבית הקדושים בקדושת דמים, אלא רק בקדשי מזבח.

אך דוחה הגמרא שאי אפשר לבאר את הברייטא כדעת רבי שמעון, שהרי נאמר בברייטא שאם שחטו את הברייטא במקומה על גבי מערכתה אין לה פדייה עולמית, והרי לרבי שמעון יש לה פדייה אף באופן כזה.

שהרי שנינו בברייטא שלדעת רבי שמעון פרה אדומה מטמאת טומאת אוכלים, אפילו שהיא אסורה בהנאה ואינה אוכל, כיון שהיה זמן שהייתה לה שעת הכושר להיות אוכל, וביאר ריש לקיש מתי היה הזמן הזה, שכיון שלדעת ר' שמעון אפשר לפדות את הפרה על גבי מערכתה, ממילא היא יכולה אז להיפדות ולהיות מותרת באכילה, ולכן היא מטמאת טומאת אוכלים אף אם לא נפדתה.

ולכן אומרת הגמרא שהסיבה שפרה נפדית אפילו באופנים שאינם שכיחים זה מפני שדמיה יקרים, לכן בית דין מתנים עליה אפילו באופנים שאינם שכיחים, אבל בשאר מקומות בית דין לא מתנים באופנים שאינם שכיחים, ולכן חטאת ציבור שאבדה עדיין נשארת בקדושתה.

ועל מה שאמרה הברייטא שאפשר לפדות פרה אדומה שמתה, שואלת הגמרא שהרי פרה אדומה שמתה אסורה באכילה משום נבילה, וראויה לאכילה רק לכלבים, והרי ההלכה היא כדעת הסובר שאין פודים את הקדשים להאכילן לכלבים.

ותירץ רב משרשיא שמה שפודים אותה זה לא בשביל בשרה, כי באמת אסור להאכילו לכלבים, אלא כדי להשתמש בעורה. ותמחה הגמרא וכי כל מה שבית דין מתנים זה כדי להנות מעור הבהמה. ותירץ רב כהנא על פי מה שרגילים האנשים לומר, מגמלא אונה, וכלומר שאף מגמל שלם מוטב לקבל את אוזניו מאשר שלא ישאר ממנו דבר, ואף כאן מוטב שישאר מהבהמה לפחות העור שלה.

מקשה הגמרא על מה שהתבאר שאמרו שבית דין מתנים על הטלאים שאם לא יקרבו שלא יהיו קדושים בקדושת הגוף, שהרי במשנה משמע שלא אומרים שבית דין מתנים על קרבנות שאם לא יקרבו אותם שלא יקדשו.

שהרי שנינו במשנה ששאלו את רבי שמעון האם שעירי רגלים שאבדו אפשר להקריבם בראש חודש ולהפך, והשיב להם שמותר, ואף שכפרתם אינה אותה כפרה כי כולם באין לכפר על טומאת מקדש וקדשיו, ואם בית דין היו מתנים עליהם שאם לא יקרבו אותם הם לא יהיו קדושים היה רבי שמעון צריך לומר להם שלכן אפשר להקריב שעיר רגלים שאבד בראש חודש או ביום הכיפורים ולהפך.

(ועי' בתוס' מדוע לא תירצה הגמרא כדלעיל שעל אבדו אין תנאי בית דין).

ועונה הגמרא שבאמת לדעת ר' שמעון אין את הסברא שלב בי"ד מתנה עליהם. שהרי אמר רב אידי בר אבין בשם רב עמרם שאמר בשם ר' יוחנן שלדעת רבי שמעון תמידים מלשכת הטלאים שלא הוצרכו לצבור בשנה זו והגיעה זמן תרומת הלשכה של השנה החדשה, אינם נפדים תמימים, ורק לדעת חכמים נפדים תמימים.